

Генадиј Г. ЛИТАВРИН (Москва)

СКЛАВИНИИТЕ ОД VII—IX в. КАКО СОЦИЈАЛНО-ПОЛИТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА НА СЛОВЕНИТЕ*

Конкретните форми на трансформација на воено-демократското уредување на Словените во цврст систем на државна власт и натаму остануваат како еден од најсложените историски проблеми. За зародиш (или пак за натамошниот развој) на воено-демократскиот поредок кај Словените даваат право да зборуваме уште сведоштвата на Тацит (I в. од н.е.) за грабежите на Венетите¹). Природно може да се претпостави дека за седум—осум столетија овој општествен поредок доживеал суштински промени, минувајќи низ периоди на расцут и стагнација.

Судејќи според соопштението на Јордан за настаните во 70-те години од IV в. општествениот систем на Антите одговарал на зрелите форми на воено-демократскиот поредок: антскиот водач Бож, чија власт, изгледа, попримала наследен карактер, на почетокот успешно се спротиставувал на Винитар, готскиот владетел, но потоа претрпел пораз; со цел да постигне покорност од страна на Антите, Винитар наредува распнување на Бож со неговите синови и 70 старешини²).

Ниту овој удар, ниту поразот на Антите од Аварите околу 560 г. не доведува до ликвидација на антскиот воено-територијален сојуз: авторите од VI век пишуваат за моќта на оваа словенска заедница³). Распаѓањето на овој сојуз тие обично го датираат со почетокот на VII век, повикувајќи се на изве-

* Статијата е преземена од Сб. Етногенез народов Балкан и Северного причерноморья, Москва 1984, с. 193—203.

¹) Корнелиј Тацит. Соч. в 2—х т. Л., 1970, т. 1, с. 372.

²) Йордан. О происхождении и деяниях гетов. Вступит. ст., пер., комент. Е. Ч. Скржинской. М., 1960, с. 170.

³) Исто, с. 136; Procopii Caesariensis Opera omnia. Ed. G. Wirth. Lipsiae, 1963, v. II, p. 501. 25.

стието на Теофан за „уништувањето“ на Антите од страна на Апсих, војсководачот на Аварскиот каган кој против нив повел поход од Панонија, како и на исчезнувањето по 602 год. на самиот етникон „Анти“ од изворите⁴⁾.

Според Јордан, во средината на VI в. Антите живееле меѓу Дњепар и Дњестар⁵⁾, а според податоците од Прокопиј Кесариски, тие живееле „зад Истар, близу неговите брегови“ во соседство со „склавините“⁶⁾. Поаѓајќи од остатоците на Пражско-пењковската керамика долж левобрежјето на Средниот Дунав, В. В. Седов, смета дека податоците на Прокопиј се понови, во кои можеби се одразиле делумните преместувања на Антите во 50—60 години од VI век во југозападна насока⁷⁾. Од средината на истиот век, во секој случај, Антите (сè до 602 г.) биле сојузници на Империјата. Личната експедиција на Апсих тешко ќе можела да ги засегне нивните подлабоки територии — таа би можела да доведе до повлекување на Антите од Долното Подунавје и Долното Подњестровје и до раскин на нивните врски со Константинопол, а не до распаѓање на воено-територијалниот сојуз со Словените во источноевропскиот регион. Губењето на етниконот „Анти“ од изворите по 602 г. можеби не е резултат на походот на Апсих, туку на внатрешните промени во самиот сојуз. Згора на тоа, вниманието на византиските хроничари во тоа време било свртено кон перипетиите на борбата на Империјата со „Склавините“⁸⁾.

Бездруго, во VIII век во земјите на идната Древноруска држава доаѓа до формирање на таканаречените „племенски сојузи“⁹⁾. Делумно сочувани и во X век под скиптерот на Киевскиот кнез, тие од страна на Константин Порфирогенит се наречени „Склавинии“¹⁰⁾. Нема сомневање во тоа, дека овој царски автор под овој термин не подразбирал само области населени од Древљани, Кривичи, Северјани, Дреговичи итн. туку „архонтии“ на овие племиња (или сојузи на племињата), кои

⁴⁾ Извори за българската история (понатаму: ИБИ), т. VI. Грчки извори за българската история (понатаму: ГИБИ), т. III, София, 1960, с. 256 (соопштение од Теофан). Вид.: Королюк В. Д. Перемещение славян в Подунавье и на Балкан (Славяне волохи в VI-середине VII в.). — Советское славяноведение, 1976, № 6.

⁵⁾ Иордан. Указ. соч., с. 136.

⁶⁾ Исто, с. 130, 13—15; 476. 18—19.

⁷⁾ Седов В. В. Происхождение и ранняя история славян. М., 1979, с. 124, 127.

⁸⁾ Королюк В. Д. Цит. дело., с. 53 сл.

⁹⁾ Новосельцев А. П. и др. Древнерусское государство и его международное значение. М., 1965, с. 83.

¹⁰⁾ Constantine Porphyrogenitus. De administrando imperio. Ed. Gy. Moravcsik, transl. R. J. H. Jenkins. Budapest, 1949, p. 56. 10; 62. 107.

имале сопствена воено-политичка и социјална структура и кои биле способни независно да постојат, обезбедувајќи си „свој животен рита¹¹“ (ἰδιόρρυθμικα¹¹).

Поимот „Славинија“, на тој начин, треба да се разгледува во тесна врска со проблемот на зародувањето на ранофеудална државност кај Словените. Згора, таквата поставка на прашањето не е нова во историографијата¹²). Во оваа статија, поаѓајќи, од тоа дека ваквиот аспект на изучувањето на терминот „Славинија“, е најплодотворен, сметаме да го свртиме вниманието кон четири прашања: 1) времето на појавата на терминот; 2) локализација на првите Славинии; 3) првобитното значење на тој термин, и 4) неговата натамошна еволуција.

1. Терминот „Склавинија“ (Славинија), несомнено има византиско „научно“ потекло: тој е составен од етнонимот според редот на поимите „Скитија“, „Сарматија“, „Аравија“ итн. Хронолошки прво споменување на терминот, дојдено до нас, е известувањето составено во почетокот на VII-от век од солунскиот архиепископ Јоан¹³) во првата книга „Чудата на св. Димитрије“, за опсадата на градот од Словените и Аварите кон крајот на VI век¹⁴). Таму за овој поход се вели дека Хаганот ги собрал „сите нечестиви Славинии“ τὴν ἀπασαν τῶν Σκλαβινῶν ὀργικεῖαν¹⁵). Овој извадок е застапен во изданието на К. Бијеус според ракопис од X в. Vatic gr. 797¹⁶). П. Лемерл, потпирајќи се и во овој дел врз ракопис од XII век Paris gr. 1517, во своето критичко издание го исправа Σκλαβινῶν во Σκλαβηγνῶν¹⁷), но иако ветува¹⁸) сепак не ја објаснува разликава во ова место со другите ракописи (ја исклучуваме можноста за измислица или произволност кај споменатиов издавач).

Кон средината на VI век терминот, изгледа, сè уште не постоел, или пак не бил широко распространет: него го нема кај Јордан, Прокопиј, Агратиј, Менандор. Не го среќаваме ни-

¹¹) Ibid., p. 124. 63—68.

¹²) Вид.: Коледаров П. Политическа география на средновековната българска държава. София, 1979, ч. 1. с. 7—31 укаж. таму библиогр.: Ditten H. Zur Bedeutung der Einwanderung der Slawen. — In: Byzanz im 7. Jahrhundert. Untersuchungen zur Herausbildung des Feudalismus. B., 1978, S. 84 f.

¹³) Beck H. G. Kirche und theologische Literatur. Munchen, 1959, S. 458.

¹⁴) Иванова О. В. Славяне и Фессалоника во второй половине VII в. по данным «Чудес св. Димитрия» (Поставување на прашањето) — Во кн.: Славянские древности. Этногенез. Материальная культура Древней Руси. Киев, 1980.

¹⁵) Цит. по: ИБИ, т. VI, ГИБИ, т. III, с. 114.

¹⁶) Lemerle P. Les plus anciens recueils des Miracles de Saint Démétrius et la pénétration des Slaves dans les Balkans, P., 1979., I. Le Texte, p. 12—13.

¹⁷) Ibid., p. 134. 14.

¹⁸) Ibid., p. 38.

ту кај помладиот современик Маврикиј, кој многу добро ги познавал Словените. Впрочем, овој автор не ја негувал традицијата на наративниот жанр, туку во своето творештво главно се потпираше врз традицијата на стратегиконите и врз сопственото војничко искуство. Но затоа Теофилакт Симоката, кој пишува во втората четвртина на VII-от век, го употребува поимот „Славинија“ како ординарен без да дава појаснувања. Во 602 г. војсководачот Петар, пишува дека, извршувајќи ја волјата на императорот, се подготвувал за поход зад Дунав „против народот на Славиниите“ (*κατά τῆς Σκλαυηνίας πληθύος*)¹⁹. Не може да се исклучи можноста дека Теофилакт го позајмил терминот од насочуваното дело на авторот Јоан Епифаниски²⁰), од крајот на VI век, кое нему му послужило како првоизворник.

И така, ако судиме според овие две најрани употреби на споменатиот термин, ќе треба да заклучиме дека тој се појавил во втората половина, а најверојатно во последната четвртина на VI век, т.е. во епохата кога судирите на Словените со Империјата стануваат посебно интензивни.

2. Не може да се смета за случајност и околноста дека двете најстари споменувања на Славиниите ги имаат предвид териториите вон границите на Империјата, т.е. словенските земји северно од Дунав, во првиот случај под власта на Аварскиот хаган, а во вториот — независни од него кои самостојно дејствувале против Империјата. Овие земји, како што се гледа од споменатите известувања, се наоѓале во близина на Аварскиот хаганат или дури и во неговите граници; но истовремено тие биле достапни за налети од византиските војски. Со други зборови, тешко може да се сомневаме во фактот, дека во последната четвртина на VI и во почетекот на VII век постојаните населби на Словените се наоѓале во близина на дунавската граница на Византија, претставувајќи отскочна даска за нивните налети во земјите на Империјата.

3. Уште со првите споменувања на Славиниите содржината на овој термин постанува нееднозначна. На разликите во неговото значење им одговара, според наше мислење, разликата во неговите граматички форми: не се совпаѓа смислата на овој поим во единска и множинска форма.

Првиот случај на употреба на терминот Славинија е во единска форма (кај Теофилакт Симокат) што погоре го наведовме. При тоа историчарот ги има предвид Словените по левиот брег на долни Дунав, кои во втората половина на VI век ја сочинувале својата независност од Аварите и кои, за разлика од Антите со кои час војувале, час мирувале, биле во непријателски односи со Византија. Ваквата позиција на „Скла-

¹⁹) ИБИ, т. III, ГИБИ, т. IO. Софија, 1959, с. 353.

²⁰) Moravcsik Gy. Byzantinoturcica. B., 1958, Bd I, S. 544.

вините“ претпоставувала одредени форми на нивна воено-политичка организација, меѓутоа нема доволно сигурни податоци за да тврдиме, дека „Склавините“ биле обединети во постојан сојуз како антскиот. Од крајот на VI век познати се имињата на некои водачи на „Склавините“ како Ардагаст и Мусокиј, кои иако биле во сојузнички односи, сепак напаѓале различни соседни словенски здруженија²¹⁾.

За недоволната здруженост на Словените од левиот брег на Дунав сведочи и текот на нивните налети врз Империјата во овој период. По сè изгледа, нивните крупни здруженија биле спорадични. Затоа под терминот „Склавинија“ кај Симоката, подразбираме само територија со словенски населби кон крајот на VI и во почетокот на VII век, а не воено-територијален сојуз на „Склавините“²²⁾.

Вториот случај на слична употреба на терминот „Славинија“ е содржан во соопштението на Теофан за походот на Констанс II во 658 год. „против“ „Славиниите“ („κατὰ Σκλαβινίας“²³⁾). Поимот „Славинија“ и овде означува целокупна територија на која се расположени словенските здруженија²⁴⁾.

Третиот случај го среќаваме во расказот на Теофан за експедицијата на Јустинијан II во 688/89 год. „против Славинија и Болгарија“ („κατὰ Σκλαβινίας καὶ Βουλγρίας“) ²⁵⁾.

Успеевме да пронајдеме само уште еден случај на употреба на терминот „Славинија“ во еднинска форма — тоа е известieto на Ѓаконот Игнатиј во „Житието на Григориј Декаполит“ за востанието во близината на Солун во 836/37 год. „на егзархот на таа Славинија“ („τοῦ τῆς Σκλαβηνίας ἐξάρχοντος“) ²⁶⁾.

Меѓутоа, на ова место содржината на терминот е далеку положена: тоа не е само територија на која се населени еден дел Словени, туку и нивна социјално-политичка организација, здружение на чело со егзарх-водач, кој решил да ја прекине зависноста од Империјата. Тоа е само една од во тоа време сличните Славинии на што укажува токму заменката ἐχρίνης.

Разгледуваниот термин го има токму тоа значење кон крајот на VI—X век; тој се употребува исклучиво во множина: постојано се имаат предвид не само териториите население со Словени, туку и нивните здруженија со определени граници во

21) ГИБИ, т. II, с. 322, 323, 325, 326.

22) Види исто: Византиски извори за историју народа Југославије. Београд, 1955, т. 1, с. 222, 250—251; Browning R. Byzantium and Bulgaria. A comparative study across the early medieval frontier. L., 1975, p 41, 127.

23) ГИБИ, т. ОII, с. 260 (предлогот *κατὰ* — „против“ — тука не треба да се преведе со акузатив множина туку со генитив еднина).

24) Исто, с. 129 сл. („Чудата на св. Димитрија“).

25) Исто, с. 265.

26) ИБИ, т. VIII, ГИБИ, т. IV. Софија, 1961, с. 39.

рамките на кои владеело едно племе, чиј водач го раководел племенскиот сојуз (Велегезити, Вајунити, Хорвати, Тервунити и сл).

Најпосле и употребата на терминот во единска форма не го исклучува фактот, дека во рамките на „Славинијата“ постоеле слични воено-политички сојузи на Словените („Славинии“ — во второто значење на поимот). Такви биле, на пр. здруженијата на Ардагаст и Мүсокиј во „Славинијата“ долж левиот брег на Дунав. Меѓутоа во изворите за настаните од VI—IX век терминот „Славинија“ во единска форма не се среќава со значење на политички сојуз на Словените. Во секој случај, не успеавме да пронајдеме таков. Изгледа логична претпоставката за тоа, дека првобитното значење на истражуваниот термин укажува на ареал на словенски населби, а второто значење на нивната посебна политичка организација. Притоа, хронолошкиот период кој ја одделува појавата на второто значење од првото, по сè изгледа, не бил многу долг. Така, за „Славиниите“, како словенски здруженија зависни од Аварскиот каган, се зборува уште во цитираното известие во „Чудата на Св. Димитрие“.

Во иста смисла поимот „Славинија“ го користи и Теофан на друго место во својот расказ за походот во 688/89 г. Императорот, соопштува историчарот, си поставил цел „да ги покори како Бугарите, така и Славиниите“ (τοὺς τε Βουλγάρους καὶ τὰς Σκλαυινίας αἰχμαλωτίσαι)²⁷⁾. Паѓа в очи фактот, што писателот, наспроти паралелната конструкција на фразата не го употребил етнонимот „Словени“ (што би требало да се очекува, зашто пред него се наведени „Бугари“), туку терминот „Славини“, кој Теофан го избира како поточен. Во тоа време населени региони со Словени постоеле и во Тракија, но тие веќе не претставувале Славинии. Јустинијан во тој период дејствувал против полузависните и независните Славинии во Македонија (во редот на заробените од Византија се наоѓале Сагудатите, кои потоа биле преселени во Мала Азија²⁸⁾). Кога подолу Теофан зборува за походот на Константин V во втората половина на 50-те години во VIII век, тој пишува дека императорот „ги покори Славиниите во Македонија“ (τὰς κατὰ τὴν Μακεδονίαν Σκλαυινίας)²⁹⁾.

На тој начин, кај овој автор во расказот за еден ист поход 688/89 г. разгледуваниот термин е употребен и во единска форма (во географска смисла — види погоре), и во множинска форма (како укажување на племенски здруженија на Словените) — во однос на една иста територија (Македони-

²⁷⁾ ГИБИ, т. III, с. 265.

²⁸⁾ Ditten, H. Op. cit., S. 83—84.

²⁹⁾ ГИБИ, т. III, с. 270.

ја): како целосно населена територија со Словени (Славинија) и разделена меѓу нивните различни политички сојузи (Славинии) јасно издеференцирани една од друга. Карактеристично е и тоа, што во византиските извори од VI—X в. речиси не се среќава аналогна употреба на термин во множинска форма, кој е образуван од етноним.

Трите Галии, трите Шпании, двете Британии, двете Панонии, двете Мезии (Мисии) итн. не може да се земат предвид, зашто притоа се подразбираат административни окрузи на Империјата, провинции (или територии што подоцна совпаѓаат со некогашните провинции). Во слична смисла зборува и Константин Порфирогенит³⁰⁾ за „сите Сирии“. Интересно е и тоа, што царскиот автор, кој повеќекратно ги споменува Славиниите (во Русија, Хрватска и во српските земји), еднаш директно ги изедначува Славиниите со Франкиите, имајќи ги предвид кнежевствата со внатрешна автономија, но кои го признавале сизеренитетот на италијанскиот крал Пипин. Заедно со Пипин, пишува Константин, неговите тројца браќа „управувале со сите Франкии и Славинии (ἡρχον παύων των Φραγγίων καὶ Σκλαβηνίων³¹⁾ т. е. со Италијанското кралство со Папија и со Славиниите на Хорутаните (Словенците)³²⁾.

4. И на крајот, за последното прашање: за еволуцијата на Славините на Балканот во VII—IX век. Во својство на репрезентативни може да ги предложиме двете Славинии, разделени меѓу себе со стогодишен интервал: сојузот на „Седумте родови“³³⁾ (70-те години на VII век) и Берзитија (крајот на VIII век).

Навистина, сојузот на „Седумте родови“ во изворниците не е наречен Славинија, но оваа околност ја сметаме за чисто формална: во духот на сето погоре изнесено како Славинии треба да ги разгледуваме дури и сојузот на Антите од IV век, како и сојузите на Милинзите и Езеритите на Пелопонес³⁴⁾.

Пред доаѓањето на протобугарите на Аспарух Славинијата на „Седумте рода“ имала водечка улога меѓу другите словенски сојузи во Мизија и Мала Скитија. Во составот на „Седумте рода“ влегувале неколку племиња, кои ја задржувале внатрешната автономија и имале сопствена територија и свој водач. Едно од нив било и племето на Северите. Дури и одделени од сојузот „Седумте рода“ во 680 г. од страна на Аспарух, Северите уште во текот на еден век (а можеби и подолго) останале во рамките на бугарската држава како хомоген

³⁰⁾ Constantine Porphyrogenitus. Op. cit., p. 224. 21.

³¹⁾ Ibid., p. 120. 19.

³²⁾ Ibid., vol. II. Commentary. L., 1962, p. 92.

³³⁾ См.: Литаврин Г. Г. К проблеме становления Болгарского государства. — Советское славяноведение, 1981, № 4, с. 34 и сл.

³⁴⁾ За дискусијата по тоа прашање, види: Коледаров П. Цит. дело, с. 13.

етносоцијален организам и предводени од сопствен водач преземале самостојни воени дејствија против Империјата. Со други зборови, внатре во Славинијата „Седум рода“ до 680 година, т. е. во епохата на нејзиниот самостоен развита, сèуште не се надминати племенските меѓи; големците од одделни племенски сојузи сèуште задржувале значајна самостојност; главниот центар на сојузот Плиска сèуште не постанал уцврстена административна и воена престолнина. Се разбира, и оваа Славинија не може да се разгледува како државна организација.

Меѓутоа во тоа дека Славиниите претставувале ембрионална форма на ранофеудалните држави нè убедуваат податоците за Славинијата на Берзитите (Верзити или Велзити). Неа ја локализираат или во Северна Грција, или во Средна Македонија, во реонот на градовите Охрид, Прилеп, Велес и Битола³⁵). Ова прашање од аспектот на нашето интересирање нема принципиелно значење.

Првпат племето Берзити (или повеќе племиња под ова име) се споменува во „Чудесата на св. Димитрие“ како еден од „етносите“ меѓу Словените, кои во првата четвртина од VII век стапиле во привремениот сојуз на чело со Хаџон за опсада на Солун³⁶). Берзитите, кои кон крајот на VII век, изгледа, ја признале својата зависност од Империјата, ја зачувале својата внатрешна автономија. Притоа интересно е тоа, што нивната Славинија од крајот на VIII-от век во византиските изворници го добива називот „Берзитија“ („Верзитија“ или „Велзитија“). Во 774 година бугарскиот хан Телериг имал намера во борбата со Империјата жителите на Берзитија (τὴν Βερζιτίαν да ги пресели во Бугарија³⁷). Во 799 год. кнезот на Берзитија Акамир (Ἀκάμηρος, ὁ τῶν Σχλαυνῶν Βελζητίας) го прифатил предлогот од византиските големци од темата Елада да учествува во заговорот за симнување од престол на императорката Ирина, а за устоличување на синовите на Константин V, затворени во грчките затвори. Заговорот бил откриен, а неговите учесници биле подложени на репресија³⁸).

За нас овде посебна важност имаат две околности. Прво, тоа е појавата на сопствен назив на Славинијата на Берзитите, образуван од етнонимот на ист начин на кој Византијците ги формирале називите на државите што се појавувале во тоа време (Бугарија, Хрватска, Србија, Русија и сл.). И второ, тоа е високата оценка за можностите на Берзитија дадена од најопозиционото на владата византиско благородништво: учесни-

³⁵) Вид.: Панов Б. Охрид и Охридската област во првите векови по словенската колонизација (VI—VIII век). — Во кн.: Годишен зборник на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Скопје, Скопје, 1978 кн. 4 (30), с. 123 и сл.

³⁶) ГИБИ, т. III, с. 129.

³⁷) Исто, с. 274 (Теофан).

³⁸) Исто, с. 278 (Теофан).

ците во заговорот го сметале кнезот на Берзитија толку моќен, што се надевале со негова помош да извршат државен преврат во Империјата. Несомнено, владетелот на оваа Славинија бил полноправен господар на своите поданици (иако номинално го признавал суверенитетот на Империјата) и поседувал големи материјални средства и моќна воена сила. Славинијата Берзитија кон крајот на VII век според својата општествено-политичка структура се наоѓала на прагот на претворање во државно-политички систем. Процесот на ваквата закономерна еволуција осанал незавршен, не поради недоволната зрелост на нејзината социјална организација, туку поради надворешно-политички околности.

Најверојатно сличен развиток имале и Славиниите на Драговитите и Сагудатите (?) — „Субделитите“: познати се називите „Драгувитија“ и „Субделитија“³⁹). Нималку не е случаен фактот, што териториите на бившите Славинии, кои ја изгубиле перспективата за натамошен самостоен развиток, поставувале империски административни и црковни окрузи (архонтија и епархија Драгувитија, темата на Смолјаните⁴⁰). Интересен е и фактот, што авторот од XII век Јоан Зонара во својот „толковен речник“ (Лексикон) бугарската држава ја определува како „Славинија Бугарија“ (Σκλαβινία Βουχαρία)⁴¹. По сè изгледа, низ сличен еволутивен пат минале и сите други Славинии, кои во границите на Бугарија и Византија во текот на VIII и IX век имале внатрешна автономија, дотолку повеќе ако тие ги опфаќале пограничните територии на овие држави, или како се вели во изворниците биле „околни“ (τὰς πέριξ Σκλαβινίας)⁴². Владетелите на Славиниите на Тимочаните и Абодритите (Преденецентите), а потоа и на Браничевците, кои во 818/19 г. решиле да се одделат од државниот систем на Бугарија, преку пратеници го молеле за покровителство прво Лудвиг Благочестивиот, а потоа хрватскиот кнез Људевит⁴³). Токму по овие настани ханот Омуртаг се зафатил со ликвидација на автономијата на Славиниите, претворувајќи ги истите во провинции (комитати), директно потчинети на своите намесници⁴⁴). Речиси истовремено (во 821—823 г.) и византискиот император Михаил II морал да го задушува движењето на „околните Славинии“ (circumia centibus Sclavinis)⁴⁵, кои му дале

³⁹) Наследова Р. А. Македонские славяне конца IX—начала X в. по данным Ионна Камениаты. — Византский временник, 1965, т. XI, с. 86—87.

⁴⁰) Коледаров П. цит. дело., с. 41—44—47.

⁴¹) Johannis Zonarae Lexicon. Ed. J. A. Tittman. Lipsiae, 1808, v. I—II, col. 1653.

⁴²) ГИБИ, т. IV, с. 13. Види за тоа: Коледаров П. цит. дело., с. 11 сл.

⁴³) История на Българската държава. София, 1981, т. 2. Първа Българска държава, с. 152.

⁴⁴) Исто, с. 153

⁴⁵) ИБИ, т. VII, Латински извори за българската история, т. II, с. 26.

воена помош на Тома Словенот, кој во Мала Азија кренал вос-
тание и во 821 година го опседнал Константинопол.

Такви се согледувањата од разгледувањето на проблемот
на Славиниите во контекстот на формирањето на ранофеудал-
ната словенска државност⁴⁶).

(Превел од руски јазик
Чедо ЦВЕТАНОВСКИ)

Genadiy G. LITAVRIN

THE SCLAVINES BETWEEN VII AND IX CENTURY AS A SOCIAL AND POLITICAL ORGANISATION OF THE SLAVS

S u m m a r y

The topic concerning the Sclavines more and more attracts
the attention of the research workers of the Slav-Byzantine re-
lations. Having the available documentation and having in mind
that the nation „Sclavine” should be considered in a relation
with the problem of appearance and establishment of the early
feudal statehood with the Slaves, here the author makes an attempt
to answer the following questions: 1. The time of the term „Scla-
vine”; 2. Localities of the first Sclavines; 3. The former meaning
of the term, and 4. Its further evolution.

⁴⁶ За жал во статијата немавме можност да ги искористиме не-
одамна објавени трудови: Петров П. Образоване на Българската държа-
ва. София, 1981; Lemerle P. Les plus anciens recueils des Miracles de Saint
Démétrius. P., 1981, II. Commentaire.